

Ljubljana, 7. 6. 2011

Poročilo o delu Novinarskega častnega razsodišča ob zaključku mandata 2007 - 2011

Novinarsko častno razsodišče sva v tem mandatu vodila dva predsednika: Vili Einspieler in po njegovem imenovanju za dopisnika Dela v Beogradu Ranka Ivelja. Delo NČR in dileme, s katerimi smo se srečevali člani NČR v tem mandatu, je podrobno popisano v vsakoletnih poročilih, ki so objavljena na spletnih straneh NČR; zadnje je bilo predstavljeno novembra lani na obeh skupščinah – DNS in SNS. V tem poročilu bom na kratko povzela temeljne ugotovitve, predstavila glavne dosežke in naloge, ki ostajajo članom NČR v novem mandatu.

Temeljne ugotovitve

Število pritožb, ki jih je prejelo NČR, se je od začetka mandata zelo povečalo. Leta 2007 je NČR prejelo 30 vlog in razsodilo v 11 primerih. Od 18. novembra 2009 do 19. novembra 2010 je NČR razrešilo 48 pritožb, po tem datumu do danes pa še 24 (skupaj 72); prejelo jih je seveda še mnogo več.

Povečan obseg dela NČR po eni strani odslikava nezadovoljivo stanje v slovenskem novinarstvu, po drugi pa kaže na to, da NČR kot samoregulativni organ, ki skrbi za spoštovanje etičnih in profesionalnih norm novinarskega poklica, uspešno opravlja svojo funkcijo, saj ga javnost kot takega prepoznava. Pritožbe kažejo, da je pomanjkljivo preverjanje še vedno ena od največjih slabosti slovenskega novinarstva. NČR je zato največkrat ugotovilo kršitve 1. in 2. člena (po starem kodeksu), ki novinarje obvezujejo, da so previdni pri objavljanju informacij in da ob hudih obtožbah poiščejo odziv tistih, ki jih obtožbe zadevajo. Zaskrbljuje dejstvo, da se je NČR ukvarjalo tudi s primeri, ko so novinar ali urednik razpolagali s točno informacijo, vendar so se vseeno odločili za objavo napačne. Iz pritožb je mogoče razbrati, da si zlasti mlajši novinarji težko vzamejo dovolj časa za pripravo prispevkov in da nimajo ustrezne podpore svojih urednikov. Precej kršitev je zadevalo tudi člene, ki govorijo o varovanju zasebnosti, vendar se zdi, da se praksa po odmevnih primerih, ki so v javnosti sprožili veliko polemik (primeri incesta, spolnih zlorab) izboljšuje.

NČR je svoje delo opravljalo brez vidnih pritiskov politike ali centrov ekonomske moči. Za pritisk na delo novinarjev bi morda lahko šteli povečano število pritožb državnih organov in gospodarskih družb, ki jih zanje napišejo v odvetniških družbah. Ne glede na to so jih praviloma izgubili. Naše razsodbe kažejo, da zlasti v t. i. resnih medijih, v tisku povečini, mediji pogosto hodijo po robu, toda vseeno svoje delo opravijo v skladu z določili kodeksa. Po drugi strani pa se v nekaterih medijih (zlasti na komercialni televiziji) pojavljajo sistematični kršilci kodeksa. NČR se je pogosto znašlo v zagati, ker nam toženi novinarji in uredniki niso odgovorili, in smo zato razpolagali le z informacijami pritožnika. NČR je vseeno vztrajalo, da svoje stališče oblikuje tudi v teh primerih, sicer bi ignoriranje NČR ali sklicevanje na nečlanstvo v DNS ali SNS lahko postalo alibi za kršenje novinarskega kodeksa.

Glavni dosežki

Zavezo, dano na skupščini DNS in SNS novembra 2009, smo v celoti izpolnili.

S pomočjo uglednih slovenskih strokovnjakov smo prenovili in posodobili Kodeks novinarjev Slovenije, ki velja od 22. decembra lani. V skladu z nedorečenostmi, ki jih je razkrila praksa, smo prenovili tudi Pravilnik o delu NČR. Nekaj določb novega kodeksa se je v praksi že potrdilo kot premik v pravo smer; na primer določbe, ki zadevajo novinarstvo pod krinko. V tem mandatu smo uresničili tudi dolgo tlečo zamisel, da bi morali v NČR soodločati tudi predstavniki širše skupnosti, ne le novinarskega stanu. Članstvo smo razširili še z dvema predstavnikoma javnosti, tako da bo poslej NČR štelo 11 članov. Kot predsednica sem v pogovorih, ki so zadevali etične dileme novinarstva, sodelovala na okroglih mizah in v radijskih in televizijskih oddajah ter se s pooblastilom članov javno odzivala na manipulacije in zmote, ki so zadevale naše delo. Napisala sem predgovor k smernicam za odgovorno poročanje o samomoru in na povabilo psihiatrične stroke (organizatorjev lanskega 4. memoriala Leva Milčinskega) analizirala pisanje šestih slovenskih časnikov o samomoru.

Naloge za prihodnost

Zaradi administrativne kadrovske podhranjenosti, ki otežuje delo NČR, in povečanega števila vlog nam ni uspelo svojega dela narediti še bolj javnega in odmevnega. Ni nam uspelo organizirati okroglih miz, na katerih bi lahko spregovorili o zaskrbljujočih trendih v slovenskem novinarstvu in dilemah, ki so jih sprožali nekateri odmevni konkretni primeri. Rzsodbe in stališča NČR so še vedno objavljeni le na naših spletnih straneh; mediji, ki so spoznani za kršilce kodeksa, jih v številnih primerih ne objavijo, kar kaže na premajhno zavest o pomenu samoregulacije. Med nalogami za prihodnost ostaja tudi priprava priporočil, s katerimi bi novinarje v občutljivih konkretnih primerih (varovanje virov, spolne zlorabe...) opozorili na etične in profesionalne pasti in svetovali, kako v takih primerih ravnati v skladu s kodeksom.

Ranka Ivelja

predsednica Novinarskega častnega rzsodišča